

УДК 82-311.9:82.09

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-2-19>

Юлія КАРАЧУН,

orcid.org/0000-0002-5171-8704

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського»

(Київ, Україна) juliakarachun@uk.net

Юрій ПІВЕНЬ,

orcid.org/0000-0002-3671-7009

студент VI курсу магістратури факультету лінгвістики, кафедри теорії,

практики та перекладу англійської мови

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського»

(Київ, Україна) yuriy.piven281099@gmail.com

**КВАЗІРЕАЛІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА
НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОГО ТЕКСТУ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ
(на матеріалі перекладів творів Рея Бредбері «451° за Фаренгейтом», «Серпень 1999:
Гості з Землі», «Лютий 1999: Ілла» та «Серпень 2026: Дощі випадають» українською мовою)**

Статтю присвячено дослідженню особливостей перекладу англійської науково-фантастичної лексики українською мовою у творах наукової фантастики. Зокрема висвітлюються проблеми перекладу квазіреалій у таких творах; зазначаються способи та прийоми перекладу квазіреалій і термінів. Матеріалом дослідження слугують українські переклади американських науково-фантастичних творів Рея Бредбері «451° за Фаренгейтом», «Серпень 1999: Гості з Землі», «Лютий 1999: Ілла» та «Серпень 2026: Дощі випадають», виконані Євгеном Крижевичем та Олександром Терехом. На основі порівняльного аналізу у статті розкрито застосування перекладацьких трансформацій для відтворення англійської термінологічної лексики в українському перекладі науково-фантастичного твору. Встановлено, що квазіреалії, представлені у тексті оригіналу, мають номінативну функцію і називають вигаданий світ, його деталі та функції, властивості та процеси. Для відтворення цього пласту термінологічної лексики українською мовою перекладачі застосовують такі лексичні трансформації: транскрибування, калькування, конкретизацію та генералізацію значення, перекладацький коментар, контекстуальну заміну й описовий переклад. На підставі порівняльного аналізу англійських та українських варіантів науково-фантастичних творів, встановлено доцільність залучення перекладацьких прийомів у тексті. Виявлено, що деякі лексичні трансформації, використані для відтворення того чи іншого терміну, можуть спричинити труднощі для читача тексту перекладу. Зокрема, це стосується перекладацьких прийомів кальки, напівкальки, семантичних неологізмів, які спотворюють інформацію для цільового читача. Такі неточності у перекладі пояснюються значною кількістю науково-фантастичної лексики у тексті оригіналу.

Ключові слова: переклад, квазіреалії, наукова фантастика, семантичні неологізми, терміни, перекладацькі трансформації.

Yuliia KARACHUN,

orcid.org/0000-0002-5171-8704

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Theory, Practice and Translation of English

National Technical University of Ukraine Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

(Kyiv, Ukraine) juliakarachun@ukr.net

Yuriy PIVEN,

orcid.org/0000-0002-3671-7009

Student of the 6th year of the Master's Degree at the Faculty of Linguistics, Department of Theory, Practice

and Translation of the English Language

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

(Kyiv, Ukraine) yuriy.piven281099@gmail.com

**QUASI-REALIAS AS AN INTEGRAL PART
OF SCIENCE-FICTION TEXT AND THE PROBLEMS OF THEIR TRANSLATION
(on the material of translations into Ukrainian of Ray Bradbury's works “Fahrenheit 451”,
“August 1999: The Earth Men”, “February 1999: Ylla” and “August 2026:
There Will Come Soft Rains”)**

The article explores the study of the translation peculiarities of English science fiction vocabulary in science fiction works into Ukrainian. In particular, the article highlights the translation problems of quasi-realias in such works; also the article describes the translation methods and techniques of quasi-realias and terms. The research material is the Ukrainian translations of Ray Bradbury's American science fiction works such as “Fahrenheit 451”, “August 1999: The Earth Men”, “February 1999: Ylla” and “August 2026: There Will Come Soft Rains”, performed by Yevgeny Kryzhevych and Oleksandr Terekh. Based on a comparative analysis, the article reveals the use of translation transformations for the reproduction of English terminological vocabulary in the Ukrainian translation of a science fiction work. It was established that the quasi-realias presented in the source text have a nominative function and name the fictional world, its details and functions, properties and processes. To reproduce this layer of terminological vocabulary into Ukrainian, translators use the following lexical transformations: transcription, calquing (loan translation), contraction and expansion of meaning, translator’s comment, modulation and explication. Based on a comparative analysis of English and Ukrainian versions of science fiction works, the expediency of usefulness of translation methods in the text has been established. It was found that some lexical transformations used to reproduce one or another term can cause difficulties for the Ukrainian reader. In particular, this refers to the translation technique of calquing, semi-calquing and semantic neologisms, which misinterpret information for the target reader. The reason for such mistranslations can be explained by a great number of science fiction vocabulary in the source text.

Key words: translation, quasi-realias, science fiction, semantic neologisms, terms, translation transformations.

Постановка проблеми. Так як процес перекладу (і його результат) протікають у двомовній ситуації, коли в процесі спілкування беруть участь дві мови, тобто міжмовній ситуації, то можна визначити переклад як процес міжмовного перетворення або трансформації усного чи письмового тексту, пред’явленого однією мовою, в текст (усний чи письмовий) іншою мовою (Нелюбін, 2003: 137-138). Хороший переклад якого-небудь зарубіжного твору часом збагачує мову перекладу та культуру цієї країни не менше, а то й більше, ніж твір, створений цією мовою спочатку (Бархударов, 1975: 221).

Оскільки практика в перекладі завжди випереджала теорію, багато дослідників роблять свій внесок у розвиток теорії перекладу своєю практичною роботою. Існує безліч видань, в яких автори діляться своїм досвідом перекладачів і редакторів (напр., книги, розділи, присвячені практиці перекладу, в різних періодичних виданнях) або дають критичні огляди існуючих перекладів (Галь, 1987: 38), формулюючи не узагальнені теоретичні принципи, а практичні поради, що додаються до конкретних задач, які доводиться вирішувати перекладачу.

Кожен текст створюється у певних історичних, соціальних та культурних умовах. Ці умови тим чи іншим чином завжди відображаються у творі, і для його повного розуміння необхідно враховувати і цей «вертикальний контекст». Перекладач, як посередник між автором оригіналу та читачем перекладу, повинен мати знання культури не

тільки мови на яку він перекладає, а й мови з якої він перекладає, щоб правильно зрозуміти та адекватно передати початковий текст.

Практика перекладу показує, що в цій галузі немає готових рішень: перекладач повинен щоразу наново приймати рішення, як вчинити із якимось словом, у кожному конкретному випадку, виходячи із завдань перекладу та своїх можливостей.

Таким чином, стає зрозуміло, що переклад полягає не тільки в правильній передачі іншою мовою всіх слів оригіналу. Твір у перекладі має бути цілісним, єдиним і повним, тобто включати і всі елементи вертикального контексту, які містяться в оригіналі.

Аналіз досліджень. Переклад фентезійної літератури і її основних жанротворчих елементів – квазіреалій – на даному етапі є відносно новою і ще детально не дослідженою проблемою у царині перекладознавства. Аналіз та опис таких понять як «квазіреалії», «переклад квазіреалій», «фентезі», «квазіреалії-фентезі» окремо знаходимо у працях таких вітчизняних науковців Л.С. Бархударова, С. Влахова і С. Флоріна, Р.П. Зорівчак, Г.Д. Томахіна, В.С. Виноградова, Я.Й. Рецкера, Н.А. Фененко та А.А. Кочеткової, К.М. Божко, В.М. Беренкової, В.П. Конечької. Зокрема типології перекладацьких помилок присвячені роботи Л.К. Латишева, М.С. Дорофєєвої, Г.О. Халимоника. Серед сучасної зарубіжної літератури з цієї теми слід зазначити роботи Дж. Ліча, Є. Найди, Дж. Ханта, К. Саявара, А. Вербицької, Б. Стріта та ін.

Специфіка перекладу науково-фантастичних текстів полягає в адекватній передачі особливостей тексту-оригіналу, тобто в перекладі, виконаному з урахуванням авторського стилю, із збереженням усіх засобів, які творять оригінальний текст. Що стосується фентезійної літератури, то жанротворчою рисою всіх оригінальних текстів цього жанру є наявність авторської реальності, наділеної специфічними властивостями, незвичайними для нашої дійсності. Особливо явно це виражається на лексичному рівні, оскільки автор фентезійного світу створює великий масив нової лексики для позначення осіб, істот, предметів, явищ, понять, нетипових для реального світу. Особливістю і водночас складністю перекладу фентезі-романів є адекватне відтворення їх квазіреалій, які були закладені в оригінальних лексичних одиницях. З огляду на це, перед перекладачами такої літератури стоїть завдання подвійної складності: не просто відтворити сюжет, стиль і закладені в оригіналі інтенції автора, а й повністю вибудувати весь номінативний простір ірреального світу, правильно і повноцінно передати засобами цільової мови усі квазіреальні денотати і їх компоненти. Що ж стосується проблеми перекладу та передачі квазіреальних одиниць у текстах наукової фантастики, а також їх детального обґрунтування, то вона на даному етапі не є достатньо дослідженою, що й зумовлює **актуальність** даної роботи.

Мета статті – виявлення такого явища як «квазіреалії» у науково-фантастичному тексті та аналіз способів їх передачі під час перекладу на основі фантастичних творів Р. Бредбері «451° за Фаренгейтом», «Серпень 1999: Гості з Землі», «Лютий 1999: Ілла» та «Серпень 2026: Дощі випадають».

Виклад основного матеріалу. Своїм виникненням наукова фантастика як жанр художньої літератури завдячує зв'язку з наукою як логічною формою розуміння світу. Поняття «наукова фантастика» було введено в ужиток Г'юго Гернсбеком в 1926 р. Гернсбек вважав, що наукова фантастика повинна пророкувати, навчати і не вдаватися до порожніх фантазій. Він поділяв всю фантастику на технологічну (інформативну) та фантастичні казки («фентезі»).

Найбільшого свого розвитку наукова фантастика отримала в англо-американській літературі. В Англії та Америці в перші роки після Другої світової війни видавалися десятки журналів, спеціально присвячених науковій фантастиці, друкувалися тисячі оповідань, новел, романів, що відображали вплив науки на розвиток суспільства та людини.

У науково-фантастичній літературі на початковому етапі розвитку основне місце посідав науковий елемент. У творах даного жанру описувалися чудеса науки і техніки і ті блага, які вони повинні принести всьому людству в найближчому майбутньому.

Поступово фантастичний елемент втрачає свою цінність, тому що фантастичні теорії перестають бути фантастичними, а новим незвичайним теоріям стає дедалі складніше дати наукове обґрунтування з огляду на все більший рівень знань людства в галузі науки. Таким чином науково-фантастична література втрачає свою відокремленість, поступово розчиняючись у художній літературі.

Оскільки таке поняття як «квазіреалії» у науково-фантастичному тексті є не дуже дослідженою темою в сфері мовознавства та літературознавства, і такі слова викликають певні труднощі при перекладі їх з оригінального тексту іншою мовою, буде цілком доречно визначити термін «квазіреалії» та показати з якими труднощами стикаються перекладачі при перекладі такої лексики.

Термін **квазіреалії** («квазі-» від лат. «quasi» – якби, немов, несправжній, уявний) вживається на позначення реалій, схожих у зіставлених культурах за основними ознаками, але відмінними за другорядними (Конєцька, 1978: 62). Таким чином квазіреалії розглядаються як явища культури вигданого світу – літератури жанру фентезі та фантастики, для яких роль реалій є визначальною і жанротворчою, адже за допомогою них автор створює новий, ірреальний та абсолютно автономний світ, який є відображенням його індивідуально-авторського світобачення й осмислення дійсності.

Функціональне поле квазіреалій у жанрі фентезі є дуже широким, оскільки вони виконують функцію відтворення часо-просторової організації світу, створення місцевого та відтворення історичного колориту, символічну, асоціативну функції (Фененко, 2014: 151-172); референційну, фатичну, репрезентативну, конотативну функції (Михайлов, 2020); а також функції позначення і найменування об'єктів і явищ ірреального світу, творення мови фентезі, забезпечення інтертекстуальності й аллюзивності образів фентезійного світу, оцінки якості та меж авторської словотворчості.

Що стосується труднощів перекладу квазіреалій, то таких виділяють основні дві: 1) відсутність відповідності еквівалента через відсутність у носіїв цієї мови об'єкта, що позначається квазіреалією, і 2) необхідність, поряд з предметним значенням квазіреалії, передати і колорит – її національне та історичне забарвлення.

Прийоми передачі квазіреалій у перекладі можна, узагальнюючи, звести переважно до двох:

транскрипції та перекладу (у широкому значенні слова). Транскрипція передбачає введення в текст перекладу за допомогою графічних засобів відповідної квазіреалії з максимальним фонетичним наближенням до її оригінальної фонетичної форми. Переклад квазіреалії як прийом передачі, застосовують зазвичай у тих випадках, коли транскрипція з тих чи інших причин неможлива чи небажана. Наведемо найбільш уживані прийоми:

1) Введення неологізму: а) калька (*electric thimble* – електронна втулка; *thimble-wasps* – осу-втулки; *electronic bees* – електронні бджоли; *TV parlor* – телевізорна кімната; *procaine needle*–прокаїноваголка; *robot-mice*–мишки-роботи); б) напівкалька (*the voice-clock* – годинник, що говорить/співає); в) освоєння (*concierge* – консьєржка/консьєрж); г) семантичний неологізм (*pole* – жердина, тичина, стовп; *hypnotic suggestion* – метод лікування різних хвороб, шкідливих звичок, неврозів, порушень сну, пам'яті, уваги, тощо, який полягає у застосуванні гіпнозу; *гіпнотична сугестія*).

2) Заміна реалії реалією (*police helicopters* – поліцейські гелікоптери).

3) Приблизний переклад: а) гіперо-гіпонімія (*nerd* – неприємна, неприваблива людина; *buddy* – друг, товариш; *weeb* – нікчема; *scumbag* – покидьок; *shell* – безпритульний; *wimpr* – слабка людина, невдаха); б) функціональний аналог (*was crying for the moon* – аби йому дістали місяць з неба); в) опис, пояснення, тлумачення (*skyscraper* – хмарочос; *steady ion engines* – іонні двигуни з рівномірною тягою; *trans-Mars injection burn* – до дачі імпульсу для кидка на Марс).

4) Контекстуальний переклад (*fire* – камін; *index* – картотека).

На основі вищезгаданих перекладацьких трансформацій можна зробити глибокий аналіз того, яким чином та за допомогою яких засобів квазіреалії передаються при їх перекладі, а також зазначити деякі труднощі їх передачі іншою мовою.

Специфічною рисою науково-фантастичного тексту, що відрізняє його від інших художніх текстів, до системи яких він входить, є наявність у ньому новоутворень, таких як квазіреалії. Тому аналізувати переклад роману Рея Бредбері «451° за Фаренгейтом» потрібно з точки зору перекладу даних новоутворень, а також термінів, із передачею яких можуть виникнути труднощі, оскільки у науково-фантастичному тексті вони можуть виконувати певну стилістичну функцію.

З перекладом таких квазіреалій, як *electric thimble*, *thimble-wasps*, *electronic bees*, *TV parlor*, також утворених за допомогою складання слів,

наприклад, *procaine needle*, у перекладача Є. Крижевича проблем не виникло. Він створив кальку, і вийшло, відповідно: *електронна втулка, осу-втулки* (втулки-оси звучало б неблагозвучно, тому перекладач, створюючи кальку, поміняв місцями слова у словосполученні), *електронні бджоли, телевізорна кімната, прокаїнова голка*.

Перекладач зіткнувся з проблемою, пов'язаною з відсутністю аналогічних способів словотвору, при перекладі «квазі-прикметника» *metalplier* у словосполученні *metalplier jaws*, перекладеному як *металеві щелепи*. При описі жахливого і безжального механічного пса, автор ввів дане визначення, утворивши його за допомогою з'єднання двох основ: *metal* – металевий, і *plier* – основа слова «pliers» – «щипці, кліщі, плоскогубці». “Would he have time for a speech? As the Hound seized him, in view of ten or twenty or thirty million people, mightn't he sum up his entire life in the last week in one single phrase or a word that would stay with them long after the Hound had turned, clenching him in its metal-plier jaws, and trotted off in darkness, while the camera remained stationary, watching the creature dwindle in the distance, a splendid fadeout!” (Bradbury, Fahrenheit 451, 2005: 135). «Чи встигне він сказати своє останнє слово? Коли на очах у двадцяти чи тридцяти мільйонів глядачів пес ухопить його, чи не має він, Монтег, однією фразою чи одним словом підсумувати все своє життя так, щоб ці слова ще довго залишалися з ними після того, як пес, зімкнувши й розімкнувши свої металеві щелепи, відскочить і побіжить геть у пітьму, а телевізійні камери, завмерши, стежитимуть за звіром, що, зменшуючись, зникає вдалині – чудовий кінець!» (Бредбері, Крижевич, 2018: 122). В українській мові неможливо вигадати такий прикметник, що складається з двох основ. Отже, переклад за допомогою кальки тут виключається. Тому перекладач залишив першу частину визначення, а друга частина виявилася втраченою у процесі перекладу. Але, незважаючи на це, образ, створений автором, не постраждав, оскільки його опису приділяється досить велика частина тексту, тим більше що українські еквіваленти слова «pliers», вставлені для опису в контекст, не додали б експресивності.

Пропонуючи читачеві спосіб швидкого переміщення всередині будівлі, альтернативний сучасному ліфту, автор використовує слово «pole», у тексті воно позначає стовп, який піднімає та опускає пожежників з одного поверху на інший, що реагує лише на дотик руки. Можливо, створення даної фантастичної квазіреалії певною мірою було обумовлено гвинтовим ліфтом, що існував на той час,

винайденим американцем Отісом, якого вважають винахідником першого безпечного ліфта. Навертуючись як гайка, кабіна гвинтового ліфта ходила по величезному металевому гвинту, який пронизував будинок від фундаменту до даху. Незважаючи на те, що гвинтовий ліфт був винайдений в середині 19 століття, і до часу написання роману в будинках в основному працювали вдосконалені електричні ліфти, можливо, все ж таки Рею Бредбері доводилося користуватися таким ліфтом, що могло і спричинити створення в його романі схожого по принципу роботи «ліфта майбутнього», необхідного для забезпечення пожежників майбутнього, можливістю швидко вирушити на черговий виклик.

Pole – семантичний неологізм, тобто новоутворення відомого слова, якому надається значення, що повністю розкривається в контексті. Якщо семантичний неологізм не є квазіреалією, то в більшості випадків його можна легко перекласти. Серед значень слова «pole» більш менш підходящими є «жердина», «тичина» і «стовп». Однак за визначенням «тичина» – це жердина з довгого тонкого стовбура дерева, а в тексті зазначено, що жердина мідна. «Стовп» («колода, товстий брус») не підійде за розміром. «Жердина» – «довга палиця, тичина» – найбільш вдалиий в даному випадку еквівалент, який і використовує перекладач.

Не завжди терміни у перекладі роману перекладаються термінами. Розглянемо наступний приклад: “The world was full of burning of all types and sizes. «Now the guild of the asbestos weaver must open shop very soon”, asbestos – мін. азбест. Але, незважаючи на те, що і asbestos, і український еквівалент даного терміна «азбест» вказані в тлумачних словниках і в тому, і в іншому випадку як вогнетривкий матеріал, автор вирішив, що для читача словосполучення *the asbestos weaver* буде цілком зрозумілим, а перекладач вважав за краще перекласти словосполучення як «вогнетривкий одяг». Це пояснюється тим, що в українській мові дуже рідко можна зустріти словосполучення «азбестовий одяг», оскільки воно є суто термінологічним. У даному контексті воно виконує не стилістичну, а скоріше номінативну функцію, а отже, тут важливо передати зміст даного словосполучення, що і зробив перекладач.

Трапляються й протилежні випадки, коли квазіреалія передається терміном: “the police helicopters...were plummeting down to land,... where, turned back to beetles”, *police helicopters* перекладено як «поліцейські гелікоптери». Слово «helicopter» у звичайному словнику перекладається як «гвинтокрил», «вертоліт», а в техніч-

ному воно дається як авіаційний термін і так і перекладається – «гелікоптер». Перекладач обрав термінологічний варіант перекладу, оскільки, мабуть, вважав, що «вертоліт» звучатиме буденно і викличе в українського читача дуже просту для науково-фантастичного тексту асоціацію.

В оповіданні «Серпень 1999: Гості з Землі» (“August 1999: The Earth Men”) прикладом семантичного неологізму виступає *hypnotic suggestion*. Цей термін означає метод лікування різних хвороб, шкідливих звичок, неврозів, порушень сну, пам'яті, уваги, тощо, який полягає у застосуванні гіпнозу. Однак у тексті даний термін набуває протилежного значення. Тут це вплив лікаря на пацієнта, а вплив хворого на інших людей, зокрема і на лікаря. Автор використовує даний квазітермін у промові психолога для того, щоб створити враження його професійності. Український еквівалент терміна *гипнотична сугестія* також створює потрібний ефект.

Аналогічну функцію виконують квазітерміни *auditory fantasy*, *olfactory hallucination* та *labial fantasy*. “But once you’ve gone this far, I must point out, with primary, secondary, auditory, olfactory, and labial hallucinations, as well as tactile and optical fantasies, it is pretty bad business” (Bradbury, *The Martian Chronicles*, 2011: 23). «Але я повинен відверто сказати, що з вами – за наявності первинних, вторинних, слухових, нюхових і смакових галюцинацій, за наявності видінь, що сприймаються зором і на дотик, – справа дуже серйозна» (Бредбері, Терех, 2015: 188). Дані квазітерміни створені за аналогією з існуючими медичними термінами “taste hallucinations”, “visual hallucinations”, “tactile hallucinations”, тощо. Всі вони утворені за допомогою додавання термінів, що позначають різні види відчуттів, і синонімів *hallucination* і *fantasy*, причому автор іноді змінює один синонім на інший, щоб не було повторень одного й того ж слова. Наприклад, до наведеного вище уривка в оповіданні зустрічаються варіанти *auditory hallucination* і *labial hallucination*. Це показує, що для автора не є важливою форма квазітермінів. Вони використовуються, насамперед, як стилістичний засіб.

При перекладі всіх перерахованих квазітермінів, окрім *labial fantasy*, перекладач створив кальки. Квазітермін *labial fantasy* перекладений як *смакова ілюзія* – квазітермін, створений перекладачем за аналогією з терміном «смакова галюцинація». При передачі даного нововведення перекладач не скористався терміном «губний», еквівалентом терміну «labial». Він врахував той факт, що в українській мові крім термінологіч-

ного значення, це слово має ще й загальнолексичне значення і досить часто зустрічається як у письмовій, так і в усній мові, наприклад, у таких словосполученнях, як «губна помада» та «губна гармошка», тоді як слово «labial» є суто термінологічною одиницею. Тому, слово «галюцинація» не завжди є терміном, а слово «ілюзія» взагалі таким не є, переклад за допомогою кальки в даному випадку не підходить. Такий переклад спричинив би втрату стилістичного забарвлення. Стилiстичне забарвлення було добре збережено перекладачем за допомогою вдало створеного квазітерміна *смакова ілюзія*.

Оповідання «Лютий 1999: Ілла» (“February 1999: Ylla”) входить у цикл «Марсіанські хроніки» (1950 р.). Розглянемо вступний абзац оповідання «Лютий 1999: Ілла», цікавий з точки зору сприйняття читачем квазіреалій у тексті: “They had a house of *crystal pillars* on the planet Mars by the edge of an empty sea, and every morning you could see Mrs. K eating the *golden fruits* that grew from the *crystal walls*, or cleaning the house with handful of *magnetic dust* which, taking all dirt with it, blew away on the hot wind. Afternoons, when the fossil sea was warm and motionless, and the wine trees stood stiff in the yard, and the little distant Martian *bone town* was all enclosed, and no one drifted out their doors, you could see Mr. K himself in his room, reading from a *metal book with raised hieroglyphs* over which he brushed his hand, as one might play a harp. And from the book, as fingers stroked, a voice sang, a soft ancient voice, which told tales of when the sea was red steam on the shore and ancient men had carried *clouds of metal insects and electric spiders* into battle” (Bradbury, *The Martian Chronicles*, 2011: 2).

Даний уривок оповідання не тільки рясніє фантастичними квазіреаліями, але також насичений стилістичними прийомами. Ці прийоми, реалії, поетичний тон опису, надзвичайна краса образів створюють атмосферу гармонії. Тут квазіреалії гармонійно поєднуються з іншими елементами опису, вони вплетені в нього, що робить їх нерозривно пов'язаними з текстом. У цьому тексті функція квазіреалій полягає у створенні фантастичної атмосфери, вони використовуються для того, щоб справити відповідне враження на читача. Автор хоче показати, яким би могло бути життя, якби люди прагнули гармонії і краси, а не науково-технічного прогресу. Тому сприйняття атмосфери тут є найважливішим в тексті. В тексті перекладу квазіреалії мають виконувати передусім стилістичну функцію. З цього випливає, що основне завдання перекладача – зберегти атмосферу, яку хоче пере-

дати автор. Подивимося, як це вдалося О. Тереху: «Їхній дім з *кришталевими колонами* стояв на березі порожнього марсіанського моря. Щоранку Ілла К зривала *золотаві плоди*, які росли просто на *кришталевих стінах*, а потім починала прибирати в кімнатах, розсипаючи жменями *магнітний порошок*. Цей порошок збирав увесь пил та бруд і, наче дим, зникав за вікном, розвіяний гарячим марсіанським вітром. Удень, коли стародавнє море дихало спокоем і в садку стихав шелест виноградних лоз, коли завмирало в полуденній тиші далеке марсіанське *місто*, господар будинку К сидів у себе в кімнаті і читав *металеві книги з опуклими ієрогліфами*. Він водив рукою по сторінці, немов грав на арфі, а з книги линув голос. Тихий голос далекої старовини співав повість тих часів, коли море билось в берег хвилями червоної пари, коли стародавні люди вели у бій *хмари металевих комах і загони смертоносних електричних павуків*» (Бредбері, Терех, 2015: 6).

При перекладі квазіреалій практично у всіх випадках перекладач створив кальки, що пояснюється тим, що всі вони були утворені за допомогою додавання прикметників та іменників у словосполучення, що значно спрощує як сприйняття їх читачем, так і їхній переклад українською мовою.

Серед квазіреалій, що зустрічаються в тексті, переважають ті, до складу яких входять прикметники, що позначають матеріал об'єкта: *a metal book, metal insects, crystal pillars, crystal walls, golden fruits, a bone town*. Поєднуючи слова, що позначають звичайні для всіх нас речі, такі як «book», «fruits», «wall», тощо з «metal», «crystal» і «golden», також нічим для нас не примітні слова-характеристики, автору вдалося створити всі ці фантастичні образи.

В оповіданні «Серпень 2026: Дощі випадають» («August 2026: There Will Come Soft Rains») описується будинок «майбутнього». Будинок стоїть серед руїн і попелу, це єдине, що залишилося від міста після війни, і, незважаючи на те, що в ньому вже ніхто не живе, він продовжує «жити», оскільки в ньому діє безліч самоврядних машин, що колись служили людям, його наповнює шум та голоси.

Один із голосів належить запрограмованому годиннику. Годинник повідомляє час та розпорядок дня: “In the living room *the voice-clock* sang, Tick-tock, seven o'clock, time to get up...», «...Seven-nine, breakfast time...», «...eight-one o'clock, off to school, off to work, run, run, eight-one!” (Bradbury, *The Martian Chronicles*, 2011: 140-141); «У ідальні заспівав годинник: тін-тін, сім годин, час уставати, час уставати, сім годин!», «Сім годин дев'ять хвилин, снідати час, сім годин дев'ять хвилин!»,

«...вісім годин, нумо до школи, нумо на роботу, швидше, швидше, вісім годин!» (Бредбері, Терех, 2015: 258).

The voice-clock – квазіреалія, створена автором для позначення годинника, утворена за допомогою словотворення. І контекст, і словотвірна форма квазіреалії розкривають її значення. Автор створює слуховий образ годинника, який «співає», і кожне повідомлення вимовляється в риму. Однак, читач не отримує зорового образу, незрозуміло, як цей годинник виглядає, і як він працює. Це вкотре показує, що Бредбері створює фантастичні образи, передусім, оскільки це є умовою жанру наукової фантастики. Автор використовує фантастичний елемент висловлювання своїх ідей. З одного боку, це вимагає від перекладача більшої уваги до змісту оповідання, до атмосфери, яка передається в ньому. З іншого боку, це полегшує задачу перекладача, оскільки знижується значення форми новоутворень.

Для передачі квазіреалії *the voice-clock* перекладач створив напівкальку годинник, що говорить. Це викликає невелику суперечність: «...заспівав годинник...». Через практичну незастосовність способу словотворення в українській мові в даному випадку, використовувати кальку тут неможливо, тому перекладач був змушений піти на невелику невідповідність у семантичному змісті вихідної квазіреалії та підбраного перекладу, оскільки у Бредбері годинник не говорить, а співає. Однак ця обставина цілком зрозуміла з контексту. Крім цього, перекладачу вдалося зберегти риму в кожному з повідомлень годинника.

Robot mice – квазіреалія, утворена шляхом словотворення, друге слово уточнює значення першого, вказує на тип об'єкта, що позначається. Значення неологізму автор розкриває у контексті. Квазіреалії *robot mice* дається досить докладний та яскравий опис. У даному оповіданні це єдиний випадок, коли читач отримує більш менш повне уявлення про об'єкт. Під час опису читач дізнається і про матеріал, з якого виготовлені роботи, і їх розмір, і окремі деталі, з яких вони складаються. Деталізуючи опис, автор конкретизує образ. Також опис процесу прибирання додає яскравість образу. Розглянемо уривок, де автор описує цих мишей: “Out of warrens in the wall, tiny *robot mice* darted. The rooms were a crawl with the small cleaning animals, all rubber and metal. They thudded against chairs, whirling their mustached runners, kneading the rug nap, sucking gently at hidden dust. Then, like

mysterious invaders, they popped into their burrows. Their pink electric eyes faded. The house was clean” (Bradbury, *The Martian Chronicles*, 2011: 141).

«І відповідний уривок із перекладу: У стінах відчинилися маленькі люки, і звідти вискочили *мишки-роботи*. Кімнати заповнили крихітні тваринки-прибиральниці, зроблені з гуми й металу. Вони стукалися об стільці, повертаючи свої ходові ролики з вусиками, прочісували ворсу килимів, обережно висмоктуючи куряву. Потім, ніби казкові гноми, вони шугнули у свої нірки, їхні рожеві електричні очі погасли. Будинок був чистий» (Бредбері, Терех, 2015: 258).

Дане складне слово є одним з небагатьох випадків, коли при перекладі можна створити кальку, оскільки даний тип словотворення часто використовується і в українській мові. Завдяки цьому перекладачу вдалося добре зберегти образ, створений квазіреалією *robot mice*.

Висновки. В результаті проведеного порівняльного дослідження досягнуто основних цілей: в ході ознайомлення з науковою літературою з проблем квазіреалій як слів, що мають культурний компонент у значенні. Було виявлено поняття квазіреалій та проведено аналіз способів їх передачі при перекладі українською мовою, на матеріалі фантастичних творів Рея Бредбері «451° за Фаренгейтом», «Серпень 1999: Гості з Землі», «Лютий 1999: Ілла» та «Серпень 2026: Дощі випадають». Виявлено з якими труднощами доводиться стикатися перекладачу, аби адекватно передати квазіреалії на іншу мову. Проведено всебічний аналіз кожної одиниці оригінальних творів Р. Бредбері та українських еквівалентів; проаналізовано способи передачі таких лексичних одиниць у перекладах українською мовою.

Підсумовуючи зміст роботи, можна дійти таких висновків: 1. Поняття «наукова фантастика» – science fiction, означає дослівно «наукова вигадка», «наукова фантастика». 2. **Квазіреалії** («квазі-» від лат. «quasi» – якби, немов, несправжній, уявний) слова, які вживаються на позначення реалій, схожих у зіставлюваних культурах за основними ознаками, але відмінними за другорядними. 3. Аналіз творів Рея Бредбері дав змогу показати, що: 1. При передачі квазіреалій українською мовою були використані основні способи перекладу (перекладацькі трансформації): введення неологізму (створення кальки, напівкальки, освоєння, семантичний неологізм), приблизний переклад (гіперо-гіпонімія, функціональний аналог, контекстуальний переклад).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бархударов Л.С. Мова та переклад. Питання загальної та приватної теорії перекладу. М.: 1975. 240 с.
2. Бредбері Р. 451° за Фаренгейтом / Р. Бредбері. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2018. 158 с. (Чумацький шлях), переклад Євгена Крижевича.
3. Бредбері Р. Марсіанські хроніки / Р. Бредбері. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2015. 268 с. (Чумацький шлях), переклад Олександра Тереха.
4. Галь Н.Я. Слово живе та мертво. З досвіду перекладача та редактора. М.: Книга, 1987. 272 с.
5. Конецька В.П. Лексико-семантична характеристика мовних реалій. Велика Британія, 1978. 486 с.
6. Михайлов Н.Н. Теорія художнього тексту. URL: http://www.academiamedia.kz/ftp_share/_books/fragments/fragment_20189.pdf
7. Нелюбін Л.Л. Тлумачний перекладознавчий словник. М.: Флінта: Наука, 2003. 320 с.
8. Фененко Н.А. Функціональний потенціал реалій в англійській мові. М.: 2014. №12. С. 151-172.

REFERENCES

1. Barkhudarov L.S. Mova ta pereklad. Pytannya zahal'noyi ta pryvatnoyi teorii perekladu. [Language and translation. The question of the general and private theory of translation]. M: International relations, 1975. 240 p. [in Russian].
2. Bradbury Ray. Fahrenheit 451. New York: Ballantine Books, 2005, 192 p.
3. Bradbury Ray. The Martian Chronicles. New York: Ballantine Books, 2011, 222 p.
4. Hal' N.Y. Slovo zhyve ta mertve: Z dosvidu perekladacha ta redaktora. [The word is alive and dead: From the experience of the translator and editor. 4th publication, addn.]. M.: Book, 1987. 272 p. [in Ukrainian].
5. Konets'ka V.P. Leksyko-semantychna kharakterystyka movnykh realiy. [Lexico-semantic characteristics of language realias]. Great Britain, 1978. 486 p. [in Ukrainian].
6. Mykhaylov N.N. Teoriya khudozhn'oho tekstu. [Theory of literary text]. URL: http://www.academiamedia.kz/ftp_share/_books/fragments/fragment_20189.pdf. [in Russian].
7. Nelyubin L.L. Tlumachnyy perekladoznavchyy slovnyk. [Interpretive translation dictionary. 3rd publication]. M.: Flint: Nauka, 2003. 320 p. [in Russian].
8. Fenenko N.A. Funktsional'nyy potentsial realiy v anhliys'kiy movi. [Functional potential of realias in the English language]. M.: 2014. №12. P. 151-172 [in Ukrainian].